

VƏTƏNÇİLİK ƏXLAQI VƏ MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİN TƏCƏSSÜMÜ

Qarşımda şair, publisist Elçin İsgəndərzadənin V cildə “Əsərləri” var. Bu toplular şairin uzun illər ərzində ərsəyə gətirdiyi ədəbi-bədii varidatıdır. Bu yaradıcılıq nümunələrinin hər biri ayrılıqda və küll halında onun ədəbiyyata gəlişini izləmək, ədəbi mühitdə yerini, Azərbaycançılıq məfkurəsinin daşıyıcısı olduğunu bilmək və xarakterini duymaq, bədii obrazını görmək baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Əsərlərinin tərtibi, bir araya gəlməsi, hansı prinsipə, xronoloji ardıcılıqla, üslub və formayla, məntiqlə hazırlanması və yerləşdirilməsinin özü də yaradıcılığa ciddi yanaşmasının meyarıdır. Bu mənada Elçin İsgəndərzadənin ədəbi cəmiyyətə təqdim etdiyi yaradıcılıq məhsulları - “Beşlik” müəllifin ədəbiyyat tariximizə layiqli töhfəsidir.

Şairin I cildə yer alan şeirləri, qəlbində boy göstərən poetik cürcətilər təki doğulan fikirlərinin getdikcə böyüyüb, qol-qanad atmasına bənzəyir. Mövzularına gəlincə, sanıram ki, bunlar şairin düşüncəsinə ağ buludlardan qoparaq səpələnən çiçəklər kimidi: ciddi, xarakterik, rəngarəng mövzuların yaratdığı əsrarəngiz bir tablo təmsalındadır. Müəllifin həyat pəncərəsindən seyr etdiyi bu ecazkar tabloda görüb-duyduqları sənət möcüzələrinin əksi, təsviridir. Bu bən-zətməni düşüncəmdə doğuran da şairin poetik aləminə özü kimi, Elçinsayağı yanaşmamdır, onun “Pəncərə möcüzəsi”dir.

O şəxsə ki istedad var (fərqi yoxdur, nəyə və hansı sahəyə) o, işığa çevriləcək, təfəkkürün yoluna-izinə düşəcək, amalını aydın göstərəcək. İllər öncə unudulmaz şair, tərədən-dırnağa milli ruhun qanadlarında keçmişdən gələcəyə “yol çəkmiş” Məmməd Araz Elçini bədii sözün içində görübse və: “Mən həm sizlərə, həm də Elçinə bildirmək istəyirəm ki, onun “Bəxt ulduzu” çoxdan doğub və bədii çağdaş şeirimizin bəxti də onda gətirib ki, Elçin kimi yeni-yeni istedadlar, təzə-tər poetik nəfəslər ədəbiyyatımıza gəlməkdədir”, - deyibse bu, şairin yaradıcı ruhuna, təfəkkürünə, poetik düşüncəsinə şairin ümidi, inamıdır. E.İsgəndərzadənin də gerçək-dən bəxti gərilib ki, M.Araz kimi poeziya nəhəngi sözün rənglərini duyan, sözlə oynayan, sözü ruhunda göyərək qarabağlı balasını ədəbiyyat nəhrinin içində görüb və onu etiraf edib. Çox zaman deyirlər ki, yazıçılar öz həyatını və görüb-bildiklərini yazır. Əlbəttə, yaşadığı həyatı bədii təfəkkürünün işığında görə bilməyəndən nə yazıçı, nə şair... İnsan dünyaya öz həyatının içindən yol gedir. Bu yollarda onun yaşadıkları cəmiyyətin yaşıdqlarından qidalanır, nəfəs alır, onunla səsləşir, rəngləşir.

Söz də, fikir də elə doğuluşundan Elçinin könlündən dilindən yapışb, birgə boy atıb böyüyüblər. Kamala çatanda söz onun düşüncəsindən, ruhundan işıq təki saçılıb, ətrafını nura qərş edib... Şair qardaşımız pəncərədən üzü o yana gördüklərinə, “Pəncərə möcüzəsi”nin qüdrətinə heyretini bildirib. Həyat başdan-baş möcüzə deyilmi?.. Pəncərədən göz qoyduğu, izlədiyi həyat şairin bədii yaddaşından görünən bir panoramdı. Şeir bizə o panoramda sözlə, rənglə çəkilməsi təbiəti, insan portretlərini göstərir... Hər gələn yaz insana yeni ruh, istək, könlünə bir qaynaqlıq gətirir. Amma Elçinin neçə illərdi gələn yazı bu bəxtiyarlıqdan çox uzaqdı. Onçun da yazır ki,

Dərd

məlum, ağrı-acılar da ki sızılıtlı...

Şairin heyreti - “Körpə təbəssümü”, “Qəbirlə çiçək arası”, “Sevda gilənar yarpağı”, “Qızılgül ləçəyinə yazılmış duyğular”... qəlbinin pıçıltılarıdır. Gənclik coşqusu ilə sellənən pıçıltılar... Bu səsdə, bu rəngdə o qədər füsunkarlıq var ki! Amma onların hamısı ürəkəçən, qəlb oxşayan deyil ki! Dərdin acısından həyatı ağrıyan şairin içdən qırıqlığı da vaxt-bivaxt söz-söz yandırır-yaxır onu. Şairin “Qarabağa bizsiz gəlir bu yaz da”, “Qanlı şeir”, “Qaranlıq, zülmət, qan və qaçqınlıq”, “Haray, Malibəylim, haray!” şeirləri belə bir nisgilli ovqatın içində doğulub: “Ürək qanlı bir çiçək, könül sınıq bir şüşə. Ümidin qolları bağlı, bütün yolları bağlı...”; “... haraya baxırsan zülmət, hayana baxırsan qaranlıq, qaranlıq, zülmət, qan və qaçqınlıq - Ehey!.. haradasınız, Ehey!.. İnsanlıq...”; “Qumlu dərə qumun göyə sovurub, Üçbulağın suyu axmır, don vurub, Əylis Meşən yanıb-yanıb qovrulub, - Haray, Malibəylim, haray!” misraları içini sarmış alovunun tüstüsü, gözlərindən leysan təki axan göz yaşlarının əksi, nişanıdır...

Amma şair yerinin, yurdunun bütöv vətəndaşı axı... Dünya da ki, dərdləri, sevincləri, çətinlik və əzabları ilə birgə həm də maraqlıdır, cəlbədidir. Elə buna görə də şairin dilindən “Sevda bəyaz dualar” düşür. İnsan sinəsində daim həssaslıq, duyğusalılıq, şirin arzularla döyünən ürək gəzdirir. Odur ki, həyatın hər üzünə bütün çətinliklərinə dözməyə, tablaşmağa məhkumdur. Necə ki, yüzlərlə poetik diləklərinin içində Elçinin bir səs kimi pıçıladığı “Mənim göy üzündə bir buludum var, - mənəm bu gecəyə çox ümidim var” poetik duası ümitsiz qəlblərdə şirin bir ümid yaratmaq qüdrətindədir. “Ay işığına qarışıb, bu gecə axar sular... Ağaca calaq vuran bağban kimi, calaq vurdun ürəyimə tumurcuq umudlardan...” Bu duaların üz tutduğu niyyətlərin, çəşid-çəşid istəklərin, xəyalların arxasınca çapan yel qanadlı ümidlər təkə dilək, ümid olaraq qalmır, insanın həyatında təzə salınmış tinglər təki boy atır, böyüyür, gerçək olur. “Sevda bir qış nağılı”, “Ayrılıq çiçəkləri”, “Yaz gecəsində alça ağacı” və “Ümidli misralardakı: “Ümidlə yaşamaqdı rüyalarımızı xeyirə yazmaq, rəsm çəkmək, nəgmə oxumaq və sevgi şeirləri yazmaq...” kimi poetik düşüncələrə qədər bir şaqraq şərfinin, türkünün səsi-sədası bizi uzaqlara aparır. Bəs, “Ürəyimin sevda türkülləri”ndə oxunan minbir çeşidli, mübariz ruhlu nəgmələr, ağrı-acılarla yüklənmiş didərgin pıçıltıları, vəfa, sədaqət və etibara söykənmiş ilahi eşq çırpıntıları... bunlara nə deyək? Əlbəttə ki şairin həyat rənglərində gördüyü, yaşadığı gerçəkliklər... Vaxtilə Elçin müəllimin ilk gənclik eşqilə çağlayan şeirlərinə unudulmaz Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə “İstedaddan xəbər verən misraların incisi” məqaləsində nahaqdan deməmişdi ki: “Elçinin şairliyində istilik, məhəbbət, torpağa, Vətənə bağlılıq daha güclüdür. Onun poetik yaradıcılığının əsas motivini yurd sevgisi, Vətən çağırışı, əsl vətəndaşlıq qayəsi, bir sözlə, Vətən-vətəndaşlıq mövzusu təşkil edir. Bu mövzu bütün istedadlı şairlərin yaradıcılığında aparıcı, əsas motivdir. Amma Vətən üçün hərənin öz müqəddəs məhəbbəti, müqəddəs nəfəsi, sözü var”.

Müəllif daim bədii axarışlara söykənmiş ovqatıyla “Ölkələr... İnsanlar... Sevdalar...”in işığını tutub yol aldığı yerlərdə belə gördüklərini, təsirləndiklərini, insana humanist baxışlarını, əbədiyyətin, ayrılığın, taleyin, şükranlığın... bədii təsirini, meyarını səs-söz məcmusunda təqdim edib. Onun “Minitür motivləri”, “Xoşbəxtliyin rəngi” və digər şeirləri möhtəşəm bir həyatın aynasında minbir rəng çalarında gördüklərinin, müşahidələrinin poetik əksidir.

“Əsərləri”n II cildinə şairin öz mövzularına daha geniş aspektdə yanaşaraq yaratdığı həyat lövhələrinin, ədəbi şəxsiyyətlərin mənəvi-ədəbi aləminin əhatəli şəkildə təsvirinə meydan verən “Poemalar”ı daxil edilmişdir. Kitab Xalq şairi Nəriman Həsənzadə “Elçin İsgəndərzadə yaradıcılığı (Türkçülük-vətənçilik kontekstində)” başlıqlı ön söz yazmışdır. Adından da görün-düyü kimi, tədqiqat xarakterli bu yazıda Nəriman müəllim şairin poetik düşüncələrinin ifadəsi olan mövzularına həm də özünün şair təfəkkürü, ruhu ilə yanaşıb, fikrin dərin qatlarında ifadə etdiyi mətləblərə sözünün qüdrətilə işıq salıb.

Elə bilirəm, az-azacıq bədii zövqü olan oxucuya da bu poemalarda ifadə olunan obrazlara müəllifin bədii-poetik ovqatla, ahənglə yanaşması, böyük ədəbi şəxsiyyətlərin həyat dilemlərinə doğmalığı, duyğusalılığı olduqca xoş təsir bağışlayar. Topluda “Adil Mirseyidin göyərçinləri”ndən başlamış, “Səttar Bəhlulzadə nağılı”, “Van Qoqun günəbaxanları”, “Pikasso və Minotavr”, “Lorka və Siyah ay”, “Üfüqdə qırmızı Günəş”, “Cavid cihadi”, “Məmməd Araz qayası”, “Turan savaşınsının nəgmələri”, “Qarabağ xronikası”, “Rəssam Mələk”ə qədər (bunlar hələ poemaların hamısı deyil) yaşanmış gerçək həyat hadisələrinin, ədəbi şəxsiyyətlərin mənəvi aləmlərinin təsviri və müasir şeir ruhunda, havasında həzin-həzin, şirin-şirin oxunan nağıllardır...

Ağlama, Ana Vətən,
sən höknürüb ağlasan
daş üstündə su yanacaq.
Sən ağlasan Məmməd Araz
yuxusundan oyanacaq...
(əfə)

Gecələr Ay uçub gəlir
ruzigar qoxusuna.
Gecələr nar ağacları girir
Toğrulun yuxusuna...

Bu gecə Aya baxdım,
Ay məndən sirr saxlayır.
Bilirəmni, Bakıda bir məzarlıqda

baş daşının üstündə
Xarı bülbül höknür-höknür ağlayır.

İsık gölün sularında
Ay çimir gecəyari
Hardasa Qurd ulayır
Üzü göylərə sarı...

Nağılların dili həm yüyrekdi, həm də cəlbədidir. Nağıl havasında doğulan bu bədii nümunələrdən də göründüyü kimi, bütün Turan ellərini gözünün önünə alan şair poetik sözünün qüdrətilə bir-birindən fərqli, yeni düşüncədən boy göstərən mövzularını məharətlə yarada, canlandıra bilib...

Kitabın III cildində yaradıcılığının digər qolu olan məqalələri, ön sözlər, rəylər yer alıb. Ön söz yerinə Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun “Ümidin qanadlarında” Sözü gerçəkdən Elçin İsgəndərzadənin yaradıcılığında insanı həyata bağlayan ümidin işığını, onun həyat adamlarına güclü təsirini gördüyündən düşüncələrini də bu inamın üstündə kökləyib. Özü də şairə yazdığını müdrikənə formada oxucusuna, hamıya, hər kəsə ünvanlayıb. Bədahətən deyilən nəsihətamiz fikirlər minilliklərdən üzü bu yana zamanların sınağından çıxıb. Bəlkə də şair əvvəlcə özü bunları həyatının sınağından çıxarıb, sonra da əminliklə Elçinin kitabına yazdığı giriş sözünə gətirib: “Göylərə ümidlə bax, göy kimi geniş olarsan. Torpağa ümidlə bax, yer kimi bərəkətli olarsan, səhərə, Günəşə ümidlə bax, səhərin xeyirliyə açılar, suya ümidlə bax, taleyin su kimi dumduru olar, çəmənə ümidlə bax, çiçək kimi açıl-saçıl, dünyanın özü qədər böyü, ucal, yaşa, yarat!” Əslində Z.Yaqubun bu hikmətləri Elçin müəllimin ruhundan gələn, sözünün mayasından cücərərək boy atan, şaxələnən köklü-köməcli bir ümid ağacı kimi illərdi bədii yaradıcılığının ideya və məzmununda ifadə olunub. Başqa sözlə, Elçin İsgəndərzadənin bütün yaradıcılığı, o cümlədən məqalələri böyük bir sevginin işığından doğulub. Zəlimxan Yaqubun bu fikirləri də Elçinin yaradıcılığına böyük inamdan, etimaddan doğub: “Onun qələmi yazır, əli işləyir, ürəyi döyünür. Hər üç ilahi varlıq Tanrı töhfəsi şairin bütövlüyünü yaradır. Vətənin müqəddəsliyindən söz əşanda da, şeirlərini qütbə uçuranda da...”

Bu məqalələrin özü də çoxistiqamətli. Müxtəlif janrlarda yazılmış əsərlərə bir ədəbiyyatşünas baxışı, ideya-bədii xüsusiyyətlərinin açılması, tədqiqi, geniş ictimaiyyətə möhtəşəmliklə təqdim olunması müəllifin elmi, bədii imkanlarının səviyyəsindən xəbər verir. Bunlar ona Tanrıdan verilən qabiliyyətin, bacarığın təzahürüdsə, başqa bir tərəfdən elmi-ədəbi potensialı, pedaqoji fəaliyyətində qazandığı uzun illərin təcrübəsi ilə bağlıdır. Müəllif III cildə ilk yazısı - “Ömür və peşə ideali”ndə bu fikrinə belə bir aydınlıq gətirir: “Tanrımızın lütfü ilə layiq ola bildiyim az-cox nə qədər uğurlarım varsa, onlar müəllimlik adım, müəllimlik peşəm, müəllimlik fəaliyyətim və müəllimlik ləyaqətim ilə bağlıdır”. Bəli, bütün sahələrin sənətkarlarını yetişdirən müəllimdir. Odur ki, müəllimin digər istiqamətdə bacarığı, istedadının bəhrəsi olan müvəffəqiyyəti öyrədənün uğurudur.)

(Davamı 7-ci səhifədə)

VƏTƏNÇİLİK ƏXLAQI VƏ MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİN TƏCƏSSÜMÜ

(Əvvəli 4-cü səhifədə)

Elçin İsgəndərzadə mövzu seçimində həm azaddı, həm də çəkisi olan söz sərrafıdır. Onun elmi-nəzəri, bədii-publisist baxışları Azərbaycan ictimai fikrində, eləcə də dünya cəmiyyətində ədəbi-mədəni hadisədir. Tarixi-ədəbi şəxsiyyətlər, onların dünyəvi mahiyyət kəsb edən yaradıcılıqları təfəkkürünün işığında çox dolğun və aydın görünür. Və burda mənə xoş gələn bir cəhət də odur ki, beynəlxalq aləmdə elmi-ədəbi-mədəni əlaqələrimizin bütün bağları sanki Elçin İsgəndərzadənin qurduğu yaradıcı münasibətlərdən keçir. Bu o deməkdir ki, Elçin müəllim beynəlxalq səviyyədə yetişmiş, tanınmış ədəbi-ictimai xadimdir. O mənada ki, E.İsgəndərzadə bu gün Azərbaycan elmini, mədəniyyətini ədəbiyyatını sərhədlərimizdən uzaqlara daşıyan, təbliğ-təqdir edən canlı körpüdür. Haqqında fikirlərimi bölüşdüyüm bu cildə də onun yaradıcılıq nümunələri çoxşaxəli, çox-çəşidli və rəngarəngdir. Məqalələrində əsasən Azərbaycan ədəbi mühitində yaradıcı insanların portret cizgiləri, türkdilli xalqlar arasında doğma olan ədəbi körpünün daşdığı milli-mənəvi varidatın qorunması, ədəbiyyatımızın təqdiri, təbliği məsələlərinin dolğun şəkildə ifadəsinə tapınmışdır.

Elçin İsgəndərzadənin xeyirxah bir ədəbiyyat adamı olduğundan da xəbərdaram. Haqqında bəhs açdığım 3-cü cildə daxil etdiyi “Ön söz”ləri nəzərdən keçirərkən bu fikrin bir qanadının təlqin etdiyi mətləb də mənə aydın oldu. Azərbaycan ədəbi mühitində elə bir hadisə yoxdur ki, Elçin müəllim ona münasibət bildirməsin. Yaxud da ədəbiyyata, mətbuata qədəm qoyan elə bir söz adamı yoxdur ki, şair, ədəbiyyatşünas, publisist onu tanımasın, gəncdirsə onun ədəbi zövqünün formalaşması, yetişməsi, zəhmətə qatlaşmasından ötrü ona öz tövsiyələrini verməsin, yaradıcılığının ideya-məzmunundan, insani keyfiyyətlərindən bəhs etməsin və ona xoş arzulərini bildirməsin. Onların yaradıcılıq yolundan, təcrübəsindən ədəbi dəyərlər baxımından rəğbətə, məhəbbətə danışmasın. Bu mənada şair-publisistin bir çox əsərlər haqqında yazdığı rəyləri də məndə xoş təəssürat yaratdı.

Bu sətiirləri yazarkən yenidən nəzər yetirdiyim “Milli mənəviyyatımızın saflıq poeziyası”, “Azərbaycan folklorunda Qarabağ”, “Azərbaycan qadın ədəbiyyatı”... məqalələri; “Əziz ustadım Qərib Mehdi”, “Rəsul Rzanın çinar ömrü”, “Dədə Qorqud yaşadı, Səməd Vurğun yadıgarı”, “Zamanı qabaqlayan şair”, “Zəriflik və kübarlıq poeziyası” ... ön sözləri; “Ziyalılarımızın yaradıcılığı”, “Azadlıq nəfəsli poeziya”, “Milli birliyimizin anatomiyası”, “Şairin qürbət harayı”, “Kövrək və səmimi poeziya” ... kimi müxtəlif mövzulu kitablara yazdığı rəylərin məndə yaratdığı ədəbi ovqatın təsirindən hələ də ayrılı bilmirəm...

Elə bu ovqatla da müəllifin “Əsərləri”nin IV cildini nəzərdən keçirirəm. Əvvəldə qeyd etdiyim kimi, məqsədim bu əsərləri tədqiq-təhlil süzgəcindən keçirmək deyil, heç şübhəsiz, E.İsgəndərzadənin bütövlükdə yaradıcılığı geniş, həm də bir neçə monoqrafiyanın mövzusuudur. Belə olan təqdirdə və indiki halda ədəbi-pedaqoji fəaliyyətinin mənəvi varidatını oxuculara küll halında təqdim etmək, düşünürəm ki, ən doğru seçimdir. Və əvvəldən də bu yolu seçdiyimdən həmin axarla da məqsədimə davam edirəm...

IV cildə yazıçı Qərib Mehдинin yazdığı “Uzağa uçan söz arası”ndakı bən-zətmə söz xiridarının təbiətini, daim bədii axtarışlarda olduğu yaradıcılıq vərdişini o qədər bədii dəqiqliklə, doğmalılıq və məhrəmliliklə təqdim edir ki, həməndə müəllifin gözümlərin qarşısında Elçinin zəhmətkeş, işgüzar, mənəvi zənginliyi, təfəkkürü ilə cızdığı portreti canlanır. Necə olur bal arısı? Qərib müəllim bunu obrzlı, həm də sadə deyir: “Uzağa uçan arının balı daha təbii, daha keyfiyyətli, mənəbəyinin özəlliyinə daha sədaqətli olur. Çəmənlər geniş, çiçəklər növbənöv. Hər çiçəklə səmimi, doğru təmas ortalığa təmiz, təbii məhsul qoyur...” Bəs söz arısı hansı keyfiyyətləri ilə fərqlənir: “Şirin bilib qəbul etdiyimiz o məhsulda hər çiçəyin tamı, acılı-şirinli yaşam tərzı var. Lap söz adamlarının - söz arılarının hasilə gətirdiyi sevincli, kədərli, ümidli sətiirlər, misralar kimi, O, uzağa uçan, çox gözən, çox görən, haçalı yollar yoran, ağlayanla gülənin fərqi varan söz arıları kimi. Qanadlarına güvənən, sirdən şirə çəkmək qabiliyyətinin dərinliyinə enən yazarlardan biri (bəlkə də birincisi) şair Elçin İsgəndərzadədir”.

Bu cildə müəllifin müsahibələri, esselər və çevirmələri toplanıb. Mən bu yazılara yaradıcı insanın mənəvi aləminə açılan bir qapı timsalında baxıram. Müəllifin səmimiyyəti də, yaradıcılıq diapazonunun meyarı, həyat və sənət haqqında düşüncələrinin işıq təkı cəmiyyətə saçmasını da ədəbi-bədii yaradıcılığının bu janrında daha aydın görür və duyuram. Həm də müəllifin sözündə-fikrində azad, sərbəst olması, həqiqi ədəbiyyata, gerçəkliyə tapınması bu istiqamətə də ciddi yanaşmamı reallaşdırıb. Həyat hadisələrinin və müşahidələrinin diqtəsi ilə yazılan əsərlərdə təbii ki, bu qeyd etdiklərim öz yerindədir. Elçin müəllimin yaradıcılıq yolu belə təbiilikdən, açılan ilk ləpirdən, çıxırdan başlayaraq böyük yola çıxdığından onun ümumən yaradıcılığında yalan, boğazdan yuxarı deyilən söz və təsvir ona yaddır. Elçin həyat müşahidələri, bədii düşüncəsi, təxəyyülü ilə həqiqi mənada əsl həyat və ədəbiyyat adamıdır. Doğulduğu Şuşadan Azərbaycana, bütün dünyaya açıq gözlə baxmağı bacaran, təfəkkürün yoluna saldıdığı işıqda böyük bir eşqlə, yanar ürəklə sanki nəfəs dərmədən yazıb-yaratmağa təşnə olan bir ədəbi şəxsiyyətdir. Bu müşahidələrə nəzər yetirdikcə fikirləşirdim, görəsən çoxlarını onunla həmsöhbət olmağa, fikirlərini bölüşməyə, həyatı, yaradıcılığı ilə bağlı, nələrisə öyrənməyə cəlb edən nədir... Mən bunların cavabını onun əsərlərindən, həm də geniş mənada ədəbi fəaliyyətinə açdığı pəncərədən görüb-duydum...

Elçinin məqalələrində mövzularına qəribə bir bağlılıq, doğmalılıq var. Lirizm bu yazıların ruhuna hopub. Nostalji düşüncələri, xatirələri, humanizminə söykənən gerçəkliyi - adamları, hadisələri zərrəbin incəliyi, dəqiqliyi ilə, həm də az sözlə xarakterizə etməsi şəxsən məndə rəğbət doğurdu. Şair, publisistin təbiəti elə bizi xəhatə edən təbiət kimi safdır, o, hər yağan yağışdan, dağları, düzləri örtən bəmbəyaz qardan, qırmızı Günəsin şəfəqlərini saçandan sonra təzələnen təbiət kimi daim durulur, saflaşır. Bu qədər ədəbi məhsul da bu saflığın mayasından yaranır, meydana gəlir. O, həyatda olduğu kimi sənətdə də hamıya, hər kəsə, yaradıcı aləminə etibarlıdır. Təhsil aldığı doğma Texniki Universitetinə, müəllimlərinə, onların simasında bütün insanlara, insanlığa sədaqətli və özünün həyatını, yaradıcılığını bu doğmalığın işərisində yaşa-

yır. Onun məqalələrində, bütönlükdə yaradıcılığında bir Elçin İsgəndərzadə obrazı görünür. Doğru olan, təbii görünən də insanın öz obrazını özünün yaratmasıdır. Yeri gəlmişkən, Elçinin müəssibələrində qarşıma çıxan bəzi fikirlər mənə heyətləndirir: “Mənim içimdə məndən çox Xudu Məmmədov var”, “Qazandığım ən böyük titulum türklüyümdür”, “Mənim yaradıcılığımın simvolu Xarıbülbuldür”...

Mənə görə ədəbi yaradıcılıqda qeyri-ciddi janr (sərbəst) hesab edilən esse insana özünü tam ifadə etməsilə ilə yanaşı, qəhrəmanını gördüyü, duyduğu, sevdiyi kimi təsvirə geniş imkan verir. Burda düşüncələrinlə baş-başasan. Mövzunu duyduğun, yaşadığın kimi təsvirə-təqdimə imkan var. Təbii ki, obyektə, şəxsiyyətə yanaşma özünün mənəvi duyğuları, ictimai dəyərləri ilə ahəng təşkil edəndə daha təsiredici olur, cazibəli səslənir. Bu, bəzən bir şeirdən, mənəzərdən, qədim əşyanın yaratdığı heyətdən, aşiqin məşuqə bir baxışından lirik “mən”in bəmbəyaz düşüncələrindən yarana bilər. Bax belə: “Biz hamımız uşaqlıq adlı məmləkətdən gəlmişik, deyirdi Anton Pavloviç Çexov. Mən də uşaqlıq adlı bir məmləkətdən gəlmişəm. Gözümlü açıb, gəlin duvaqlı ağaclar, pənbə buludlar, xınalı dağlar görmüşəm. Mənim göz açıb gördüyüm dağlar Şuşa dağlarıdır. Şuşa dağları...” Şuşanın dağları başı dumanlı...” Mən uşaqlıqda rəsm çəkməmişəm, dağlara baxıb şeir qoşmamışam. Şeir yazmışam, yazmağa əlim gəlmir. Qələm sözə baxmır. Şuşa dağlarının rəsinin şeirini qoşmuşam bəlkə. Mənim ilk şeirim Şuşa dağlarıdır...” (“Şeirlərin rəsmləri, rəsmlərin şeirləri”)

Şair Elçin İsgəndərzadənin çevirmələri, onun dünya ədəbiyyatına marağı, sevgisi, mütaliəsi, eyni zamanda yaradıcılığının bir mükəmməl qanadı olan tərcümə zəhmətinə ciddi və məsuliyyətli yanaşdığını göstərir. Müəllifin F.Q.Lorka, O.Süleymanov, P.Tilman, D.Selan, F.Naci, L.Araqon, A.Miso, A.Baqriana və başqa şairlərdən etdiyi tərcümələri ana dilimizdə yazılmış kimi çox rahat oxunur, həyat nəğmələri kimi ruha qida verir. Bunlar həm də ədəbiyyatların bir-birinə yaxınlaşması, doğma-laşmasına cəhdinin, çalışmasının göstəricisidir. Elçin bu sahədə də bir ədəbiyyat yaradır.

Bəşliyin sonuncu, V cildinə “Haqqında yazılanlar və deyilənlər” daxil edilmişdir. Əsərlərindən və şəxsiyyətindən bəhs edən məqalələr, deyilən fikirlər, şəninə, şanına, özəl gününə həsr edilmiş şeirlər və poemalar ədəbiyyatımızın düşünən beyni, yorulmaz yolçusu və nəhayət, türk dünyasının görkəmli ədəbiyyat adamı Elçin İsgəndərzadəni hər birimizə bir ziyalı, vətəndaş kimi də bağlayır.

Kitaba istedadlı alim, ədəbiyyatşünas Azər Turanın yazdığı Ön söz də bir başqa ağrıya, ovqata köklədi mənə. Azər fəvqə bir düşüncə, duyğusalılıqla, əsl Azərbaycanlı məfkurəsilə yanaşıb Elçinin mənəvi, yaradıcı aləminə. Onun haqqında sözü, fikri bütönlükdə müəllifin iç qatında ağrıyan, onu sızladan dərindən, kədərinə məhrəmlilik ifadə edir: “İçərimdə bir Xarıbülbul səksənir. Bu, Elçin İsgəndərzadədir. Kədərli və günahtsız varlığından, şeirlərindən və bir də nakam şair dostum Faiqin kitabını nəşr edib, onun Qarabağ qüssələrindən çatlamış ürəyindən, ruhunu qamarlayıb Azərbaycana miras buraxmağından bunu bilirəm... Elçin bəyi tanımağa nə var ki... Göydəki buludlar kimi, yerdəki kədərli kimi...”

Mən həm bu cildə, ümumən də Elçin İsgəndərzadənin yaradıcılığının, əsərlərinin bələdçiliyi ilə ədəbiyyat dünyasına etdiyim ədəbi ekskursu bitirmək məqamında yazıçı Qərib Mehдинin şairə həsr etdiyi “Niyə seçdin dağ olmağı?...” şeirinə - ritorik sualına da münasibətimi açıqlamağı zəruri sandım. Çünki bu sual Elçin İsgəndərzadənin yaradıcı ömrünə, bu yolda qarşılaşdığı çətinliklərə, ağırlara ünvanlanmış maraqlıdır, bədii yanaşmadır. Bu şeirdə müəllif Elçini həyatda və sənətdə bütöv və geniş mənada tanıdan yaradıcılığını, xalqına əməli xidmətlərini, xarakterini, amalını, məfkurəsini, insani keyfiyyətlərini və bunların timsalında üzləşdiyi, yaşadığı məhrumiyyətlərin gününə, gūzarına gətirdiyi ağrı-acıları gördüyündən onu belə bir sualın fonunda xarakterizə edir. Bir oxucu kimi mənim də marağımdadır: Elçin İsgəndərzadə “niyə seçdi dağ olmağı?...” Zənnimcə şairin, vətən oğlunun yaradıcılığının mayasından gələn, həyatı boyu da istedadla zəhmətinin birgəliyindən yaranmış ədəbi irsinin ideyası, bir şəxsiyyət olaraq insansevərliyi, xeyirxahlığı, nəhayət, mənəvi aləminin ən ümdə göstəricisi - dünyəvi mahiyyət kəsb edən elmi, ictimai fəaliyyəti bu suala dürtüst cavab verir...

Elçin İsgəndərzadə dağ olmağı bacardı. Ədəbiyyatımızın tarixində turancılıq ideologiyasının ən hünərvər daşıyıcısı Əlibəy Hüseynzadənin türkcülük-turançılıq amalının dağ qüdrətində davamçısı ola bildi. Bu, məfkurəvi ucalığın zirvəsidir. Texnika və filologiya elmləri doktoru, professor, ədəbiyyatşünas, şair, publisist, tərcüməçi və nəhayət, türk dünyasının Ədəbiyyat adamı Elçin İsgəndərzadə bu zirvəni fəth edə bildi...

Şəfəq NASİR,
“Respublika” qəzeti,
3 sentyabr 2019.

